

Forskare: LSS-reformen har urholkats

Regeringen måste återta makten över LSS – lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. En begränsande rättspraxis har urholkat LSS-reformen, skriver forskare i Svenska nätverket för handikappforskare.

SvD 26 nov, 2015(uppdaterad)

Foto: Ingvar Karmhed

DEBATT | FUNKTIONSHINDER

I takt med att reformen har ökat i kostnad har allt fler politiker börjat ifrågasätta reformen.

Förväntningarna var stora bland personer med funktionsnedsättningar och deras närstående när LSS trädde i kraft 1994. Äntligen möjlighet att leva ett liv som andra ute i samhället! Med åren har det växt fram en frustration över att kommunerna och Försäkringskassan verkar ha en minsta-möjliga-strategi. Tilliten till det offentliga välfärdssystemet är inte längre självklar. Det är två år sedan det avslöjades i [Kalla fakta i TV4](#) hur jurister lärde ut hur detta kunde gå till – utan att uppenbart bryta mot lagen. Programmet visade på en människosyn i absolut bottenläge när man hörde vad juristen föreslog och hur de lyssnande handläggarna skrattade.

Sedan dess har det kommit rapporter från myndigheter som Socialstyrelsen och Inspektionen för socialförsäkringen, som visar att allt inte står rätt till med myndighetsutövningen i kommuner och Försäkringskassan. Där finns egna, styrande riktlinjer som är mer eller mindre långt från vad den ursprungliga politiska avsikten var: en möjlighetslag, där den enskildes inflytande och önskemål står i centrum. Aktuell forskning och erfarenhet visar att en begränsande rättspraxis har slagit ut idén om LSS som en pluslag till socialtjänstlagen (SoL). I flera fall handläggs LSS-ärenden som om de vore SoL-ärenden. Det innebär ett betydligt sämre och begränsat stödalternativ. Personer blir hänvisade till hemmet eller med personal och andra funktionshindrade som enda sociala kontakter. LSS-målen att leva som andra i full delaktighet i samhällslivet tvingas man se som ett minne blott eller att inte kunna få uppleva över huvud taget.

Riksrevisionen visar på det stora ansvar som anhöriga måste ta, när det gäller att kämpa för att deras barn – både när de är små och långt senare när de är vuxna och föräldrarna själva börjar närma sig slutet av livet – ska få och kunna behålla sitt stöd. Där har vi också den viktiga jämlikhetsfrågan – de starka och kunniga närstående som inte ger sig och ibland lyckas just i deras fall – men naturligtvis också jämställdhetsfrågan. Detta är fortfarande en kvinnofråga. Den bristfälliga myndighetsutövningen är således en medborgarfråga med stor räckvidd. Vi kan också se att handläggare och personal blir lidande när de känner sig ifrågasatta. Det blir en arbetsmiljöfråga.

Det är uppenbart att man från politikerhåll hittills främst fokuserat på kriminalitet med koppling till den personliga assistansen och inte gjort något särskilt för att komma till rätta med kommunernas och Försäkringskassans egen begränsande styrning av LSS-tillämpningen. Regeringen flaggar nu för en ”fusk-kommission”. Lika väl måste man ta itu med ”fusket” vid kommuners och Försäkringskassans tillämpning och tolkning av LSS.

I takt med att reformen har ökat i kostnad har allt fler politiker börjat ifrågasätta reformen. Det är sant att bruttokostnaden för reformen har ökat,

vilket kan förklaras av att personer med funktionsnedsättning bl.a. har en högre medellivslängd, samt är mer insatta i vilka insatser de har rätt till. I debatten om kostnader "glömmer" man också bort att assistansreformen bidrar till att skapa arbetstillfällen för grupper som annars har svårt att få tillträde till arbetsmarknaden. Över 90 000 personer jobbar idag som assistenter.

Men alternativen är dyra och hur uppfyller dessa CRPD (FN:s konvention om funktionshinder)? Redan när försöksprojektet med personlig assistans genomfördes i Stockholm i slutet av 1980-talet kunde man visa att personlig assistans var billigare än hemtjänstinsatser, samtidigt som hemtjänstens insatser på inget vis kan uppfylla de krav på självbestämmande och delaktighet som LSS-lagen syftar till att realisera.

Frustrationen är stor bland oss forskare också. Vi talar om hur kallt och hårt det har blivit för många personer med omfattande funktionsnedsättningar i mötet med det offentliga. Vi träffar flera som inte längre räknar med att få behålla sitt LSS-stöd. Och det trots att behovet av stöd inte alls har ändrats och framför allt inte minskat. Vi får höra riktigt obehagliga historier där bemötandet visar på stora brister i rättssäkerheten och resultatet blir att personen inte får sin lagliga rätt till LSS-stöd tillgodosett. Bara ett exempel. En handläggare säger på telefon till en person med intellektuell funktionsnedsättning att hon tycker att det är bättre att personen i fråga söker kontaktperson enligt SoL istället för LSS. Och personen i fråga har ingen kunskap om vad detta innebär och ges heller ingen information.

Om dagens politiker anser att LSS ska fortsätta som en viktig pluslag till SoL är det uppenbart att lagen måste förtydligas i många avseenden så att inte en begränsande rättspraxis tar över de politiska intentionerna. Vi vill till slut också påpeka att våra forskningsresultat som skulle kunna förbättra tillvaron för barn och vuxna med funktionsnedsättningar inte kan komma till användning och nytta om personerna inte får det kompensande stöd som behövs för att över huvud taget kunna vara delaktig.

Forskare i SNHF (Svenska nätverket för handikappforskare):

Karin Barron

professor i socialt arbete, Göteborgs universitet

Berith Cech

universitetslektor, Karlstad universitet

Berth Danermark

professor i sociologi, Örebro universitet och Institutet för handikappvetenskap

Mats Granlund

professor i handikappvetenskap och psykologi, Jönköping University och Institutet för handikappvetenskap

Anders Gustavsson

professor i pedagogik, Stockholms universitet

Jennie Halldin

utredare och utvecklingsledare funktionsnedsättningsområdet, FoU Välfärd Värmland, Karlstad universitet

Helena Hemmingsson

professor i arbetsterapi, Linköpings universitet

Lill Hultman

doktorand i socialt arbete, Karolinska Institutet

Stig Larsson

professor emeritus, f d föreståndare för Centrum för handikapp och rehabiliteringskunskap (HAREC), Lunds universitet

Barbro Lewin

f d föreståndare för Centrum för forskning om funktionshinder, Uppsala universitet

Rafael Lindqvist

professor i sociologi, särskilt funktionshinderforskning, Uppsala universitet

Anders Möller

professor emeritus, Ersta Sköndal högskola

Elisabeth Olin

docent i socialt arbete, Göteborgs universitet

Jerker Rönnberg

professor i psykologi med inriktning på handikappvetenskap, Linköpings universitet. Föreståndare för Institutet för handikappvetenskap och Linnécentrum HEAD

Mårten Söder

professor emeritus i sociologi med inriktning mot handikappforskning, Uppsala universitet

Lena Talman

doktorand, Mälardalens högskola

Magnus Tideman

professor i handikappvetenskap, Högskolan i Halmstad